

Vec C-336/19

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

18. apríl 2019

Vnútroštátny súd:

Grondwettelijk Hof

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

4. apríl 2019

Žalobcovia:

Centraal Israëlitisch Consistorie van België a i.

Unie Moskeeën Antwerpen VZW

Islamitisch Offerfeest Antwerpen VZW

JG

KH

Executief van de Moslims van België a i.

Coördinatie Comité van Joodse Organisaties van België. Section
belge du Congrès juif mondial et Congrès juif européen VZW a i.

Vedľajší účastníci konania:

LI

Vlaamse regering

Waalse regering

Kosher Poultry BVBA a i.

Global Action in the Interest of Animals VZW

Predmet konania vo veci samej

Konanie vo veci samej sa týka viacerých žalôb o určení neplatnosti Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (dekrét Flámskeho regiónu zo 7. júla 2017, ktorým sa mení zákon zo 14. augusta 1986 o ochrane a dobrých životných podmienkach zvierat v súvislosti s povolenými metódami zabíjania zvierat, ďalej aj „dekrét zo 7. júla 2017“), ktoré podali Centraal Israëlitisch Consistorie van België a i., vzw Unie Moskeeën Antwerpen, vzw Islamitisch Offerfeest Antwerpen, JG, KH, Executief van de Moslims van België a i. a vzw Coördinatie Comité van Joodse Organisaties van België. Section belge du Congrès juif mondial et Congrès juif européen a i.

Predmet a právny základ návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka otázky, či zákaz zabíjania zvierat bez omráčenia pri zabíjaní vykonávanom v súvislosti s náboženským rituálom a zavedenie alternatívnej techniky omračovania pre takéto zabíjanie v zmysle dekrétu zo 7. júla 2017 je v súlade s právom Únie, najmä s článkom 26 ods. 2 prvým pododsekom písm. c) nariadenia Rady č. 1099/2009 z 24. septembra 2009 o ochrane zvierat počas usmrcovania, článkom 10 ods. 1 (sloboda náboženského vyznania), článkami 20 a 21 (rovnosť pred zákonom a nediskriminácia) a článkom 22 (náboženská rozmanitosť) Charty základných práv Európskej únie.

Návrh sa podáva podľa článku 267 ZFEÚ.

Prejudiciálne otázky

1. Má sa článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) nariadenia Rady č. 1099/2009 z 24. septembra 2009 o ochrane zvierat počas usmrcovania vykladať v tom zmysle, že členským štátom je umožnené, aby odchylné od výnimky upravenej v článku 4 ods. 4 tohto nariadenia a na účel zlepšenia dobrých životných podmienok zvierat prijali predpisy, aké sú ustanovené v Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (dekrét Flámskeho regiónu zo 7. júla 2017, ktorým sa mení zákon zo 14. augusta 1986 o ochrane a dobrých životných podmienkach zvierat, pokiaľ ide o povolené metódy zabíjania zvierat), ktoré na jednej strane stanovujú zákaz zabíjania zvierat bez omráčenia, ktorý platí aj pre zabíjanie vykonávané v rámci náboženského rituálu, a na druhej strane zavádza alternatívnu techniku omračovania pre zabíjanie vykonávané v rámci

náboženského rituálu takým spôsobom, že omráčenie musí byť zvrätané a nesmie spôsobiť smrť zvierat'a?

2. V prípade, ak je odpoveď na prvú prejudiciálnu otázku kladná: Porušuje článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) vyššie uvedeného nariadenia v prípade výkladu v zmysle prvej prejudiciálnej otázky článok 10 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie?

3. V prípade, ak je odpoveď na prvú prejudiciálnu otázku kladná: Porušuje článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) v spojení s článkom 4 ods. 4 vyššie uvedeného nariadenia, v prípade výkladu v zmysle prvej prejudiciálnej otázky, článku 20, 21 a 22 Charty základných práv Európskej únie, keďže pre zabíjanie zvierat osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov, je stanovená len výnimka z povinnosti omračovania zvierat, ktorá je viazaná na podmienky (článok 4 ods. 4 v spojení s článkom 26 ods. 2), zatiaľ čo pre usmrtenie zvierat v rámci poľovníckych činností, rybolovu, kultúrnych alebo športových podujatí sú z dôvodov uvedených v odôvodneniach nariadenia stanovené pravidlá, podľa ktorých tieto činnosti nespádajú do rozsahu pôsobnosti nariadenia, respektíve nepodliehajú povinnosti omračovania zvierat v prípade usmrcovania (článok 1 ods. 1 druhý a tretí pododsek)?

Uvedené predpisy práva Únie a medzinárodné predpisy

Články 13, 26, 28 až 36, 49, 56 až 62 a 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Článok 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii

Články 10, 12, 15, 16, 20, 21, 22 a 52 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“)

Odôvodnenie 4, 11, 14, 15, 16, 18 a 20, ako aj články 1, 2, 3, 4, 7, 18, 20, 21 a 26 nariadenia Rady č. 1099/2009 z 24. septembra 2009 o ochrane zvierat počas usmrcovania (Ú. v. EÚ L 303, 2009, s. 1, ďalej len „nariadenie č. 1099/2009“)

Články 8, 9, 11 a 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach

Články 2, 18, 26 a 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach

Články 18 a 27 Všeobecnej deklarácie ľudských práv

Článok 15 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach

Uvedené vnútroštátne predpisy

Články 10, 11, 19, 21, 23 a 27 Grondwet (belgická ústava)

Články 3, 14a, 15, 16, 36 a 45b Wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (zákon zo 14. augusta 1986 o ochrane a dobrých životných podmienkach zvierat) (B. S. [*Belgisch Staatsblad* - belgická zberka zákonov] z 3. decembra 1986, s. 16382)

Články 1, 3, 4, 5 a 6 Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (Dekrét Flámskeho regiónu zo 7. júla 2017, ktorým sa mení zákon zo 14. augusta 1986 o ochrane a dobrých životných podmienkach zvierat, pokiaľ ide o povolené metódy zabíjania zvierat) (B. S. z 18. júla 2017, s. 73317)

Decreet van het Waalse Gewest van 18 mei 2017 tot wijziging van de artikelen 3, 15 en 16 en tot invoeging van een artikel 45 ter in de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (dekrét Valónskeho regiónu z 18. mája 2017, ktorým sa menia články 3, 15 a 16 zákona zo 14. augusta 1986 o ochrane a dobrých životných podmienkach zvierat a doplná článok 45a) (B. S. z 1. júna 2017, s. 60638)

Zhrnutie skutkového stavu a konania vo veci samej

- 1 Dňa 7. júla 2017 vydal Vlaams Gewest (Flámsky región, Belgicko) sporný dekrét. Tento dekrét v zásade zavádza zákaz zabíjania stavovcov bez omračovania aj v prípade, ak sa zabíjanie vykonáva v rámci náboženského rituálu. Dekrét ďalej ustanovuje, že techniky omračovania musia byť v prípade zabíjania na náboženské účely zvrätne a nesmú privodiť smrť zvierat'a.
- 2 V januári 2018 podali žalobcovia na Grondwettelijk Hof (Ústavný súd, Belgicko) žalobu o neplatnosť Dekrétu zo 7. júla 2017.
- 3 LI, Vlaamse regering (Flámska vláda, Belgicko), Waalse regering (Valónska vláda, Belgicko) a bvba Kosher Poultry a i. sú vedľajší účastníci konania v tomto konaní.

Základné argumenty účastníkov konania vo veci samej

- 4 V odôvodnení ich žaloby o neplatnosť žalobcovia v zásade uviedli porušenie:
  - (1) nariadenia č. 1099/2009 v spojení so zásadou rovnosti a zákazu diskriminácie, keďže židovským a islamským veriacim bola odňatá záruka upravená v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009, podľa ktorej sa zabíjanie na náboženské účely nemôže podmieňovať predchádzajúcim omračovaním, a keďže dekrét zo 7. júla 2017 nebol v rozpore s článkom 26 ods. 2 tohto nariadenia včas oznámený Komisii,

(2) slobody náboženského vyznania, keďže židovským a islamským veriacim sa na jednej strane znemožnilo zabíjať zvieratá podľa predpisov ich náboženstva a na druhej strane získavať mäso, ktoré pochádza zo zvierat, ktoré boli zabitú podľa týchto náboženských predpisov,

(3) zásady odľuky cirkvi a štátu, keďže ustanovenia dekrétu zo 7. júla 2017 ustanovujú, akým spôsobom sa má vykonávať náboženský rituál,

(4) práva na prácu a slobodnú voľbu povolania, slobodu podnikania a voľný pohyb tovaru a služieb, keďže sa osobám zabíjajúcim zvieratá na náboženské účely znemožnilo, aby vykonávali svoje povolanie, keďže sa mäsiarom a mäsiarstvám znemožnilo, aby svojim zákazníkom ponúkali mäso, v prípade ktorého môžu zaručiť, že pochádza zo zvierat, ktoré boli zabitú podľa náboženských predpisov, a keďže bola narušená hospodárska súťaž medzi bitúnkami vo Flámskom regióne a bitúnkami v Brussels Hoofdstedelijk Gewest (región hlavného mesta Brusel, Belgicko) alebo v iných členských štátoch Európskej únie, kde je povolené zabíjanie zvierat bez omráčenia.

(5) zásad rovnosti a zákazu diskriminácie, keďže sa

- so židovskými a islamskými veriacimi zaobchádza bez objektívneho odôvodnenia ako s osobami nepodliehajúcimi osobitným predpisom, ktoré sa týkajú potravín a sú určené náboženstvom,
- s osobami, ktoré zvieratá zabíjajú v rámci poľovníctva alebo rybárstva alebo boja proti škodcom, a osobami, ktoré zabíjajú zvieratá podľa osobitnej techniky zabíjania určenej náboženským rituálom, zaobchádza bez objektívneho odôvodnenia rôzne, a
- so židovskými veriacimi na jednej strane, ako aj islamskými veriacimi na druhej strane zaobchádza bez objektívneho odôvodnenia rovnako.

5 V odpovedi na argumenty žalobcov, flámska a valónska vláda uviedli nasledovné:

(1) Flámska vláda zastáva názor, že článok 26 ods. 2 nariadenia č. 1099/2009 výslovne upravuje, že členské štáty môžu prijať vnútroštátne predpisy zamerané na zabezpečenie rozsiahlejšej ochrany zvierat počas ich usmrcovania, okrem iného v súvislosti so zabíjaním na náboženské účely. Právo Únie inými slovami negarantuje, že zabíjanie na náboženské účely nemôže podliehať povinnosti predchádzajúceho omráčenia. Valónska vláda zastáva stanovisko, že žalobcovia svojou argumentáciou zbavujú článok 26 ods. 2 nariadenia č. 1099/2009 akéhokoľvek významu.

(2) Flámska vláda tvrdí, že z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva sa dá odvodiť, že sloboda náboženského vyznania nezahŕňa právo sám zabiť zviera podľa náboženských predpisov (ESLP, rozsudok z 27. júna 2000, Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Francúzsko, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795). Ďalej zastáva názor, že zákaz zabíjania bez omračovania, pokiaľ zasahuje do slobody

náboženského vyznania, je v demokratickej spoločnosti nevyhnutný, vychádza z nevyhnutnej spoločenskej požiadavky a je primeraný k sledovanému cieľu. Valónska vláda poukazuje na to, že napadnutými ustanoveniami sa sleduje legitímny cieľ, a síce zlepšenie pohodlia zvierat.

(3) Podľa názoru Flámskej vlády sloboda náboženského organizovania nebráni štátu v tom, aby pri organizovaní zvrchovaných úloh zasahoval do výkonu bohoslužieb, pokiaľ je to zlučiteľné s náboženskou harmóniou a toleranciou. Valónska vláda zastáva stanovisko, že tvorca dekrétu žiadnym spôsobom nezamýšľal posudzovať náboženské rituály a zvyky určitého náboženstva.

(4) Podľa flámskej vlády všeobecný zákaz zabíjania zvierat bez omráčenja nevedie k obmedzeniu práva na prácu. Pokiaľ by takéto obmedzenie malo existovať, bolo by odôvodnené cieľom ušetriť zvieratá pred každým utrpením, ktorému sa pri zabíjaní dá vyhnúť. Valónska vláda zastáva názor, že nie je dokázané, že by žalobcovia činní ako osoby zabíjajúce zvieratá stratili ich hospodársku existenciu, keďže v dotknutých predpisoch nie je obsiahnuté kritérium, ktoré vychádza zo štátnej príslušnosti alebo krajiny pôvodu, a keďže sledovaný cieľ dobrých životných podmienok zvierat je výslovne uvedený v článku 13 ZFEÚ. Obmedzenia voľného pohybu tovaru navyše môžu byť na základe nevyhnutných požiadaviek ako ochrana životného prostredia oprávnené.

(5) Podľa názoru flámskej vlády nedochádza k žiadnej diskriminácii. Ak by to predsa tak bolo, tak okolnosť, že dekrét zo 7. júla 2017 nerozlišuje medzi príslušníkmi židovského náboženstva a osobami, ktoré nepodliehajú osobitným predpisom o potravinách, je vecne odôvodnená, pretože početné vedecké štúdie preukázali, že zabíjanie zvierat bez predchádzajúceho omráčenja má za následok závažné narušenie pohodlia zvierat. V súvislosti s rozdielnym zaobchádzaním voči činnostiam, ktoré súvisia s poľovníctvom, rybárstvom a bojom proti škodcom, zastáva stanovisko, že takéto činnosti sa nedajú porovnať s činnosťami žalobcov, keďže vzhľadom na povahu takejto činnosti nie je možné splniť povinnosť predchádzajúceho omráčenja.

Na argument, že židovskí a islamskí veriaci sú diskriminovaní, valónska vláda odpovedá, že napadnuté predpisy sú určené na to, aby dosiahli sledovaný cieľ dobrých životných podmienok zvierat, a že rozdielne zaobchádzanie uvádzané žalobcami je objektívne odôvodnené. Podľa jej názoru sa v súvislosti s rozdielnym zaobchádzaním kontext činností v rámci poľovníctva, rybárstva a boja proti škodcom odlišuje od kontextu v súvislosti so zabíjaním zvierat.

- 6 LJ v zásade zastáva názor, že napadnutý dekrét neporušuje slobodu náboženského vyznania, keďže židovská viera nezakazuje zabíjať omráčené zvieratá. Prípadné nerovnaké zaobchádzanie medzi usmrcovaním zvierat v rámci poľovníctva a rybárstva na jednej strane a zabíjaním podľa náboženských rituálov na strane druhej je odôvodnené, keďže v prvom prípade neexistuje žiadna možnosť, aby sa zvierá predtým omráčilo.

- 7 vzw Global Action in the Interest of Animals zastáva názor, že napadnutý dekrét neporušuje zásadu odluky cirkvi od štátu, dbá na slobodu náboženského vyznania a je primeraný voči sledovanému cieľu, a to ušetriť zvieratá pred utrpením a bolesťou, ktorým sa dá vyhnúť.
- 8 bvba Kosher Poultry a i. zdôrazňujú, že zabíjanie zvierat podľa židovských náboženských predpisov je v porovnaní s bežnými spôsobmi zabíjania ohľadupľnejšie k zvieratám. Cieľom výnimky z povinnosti zabíjania omráčených [zvierat] upravenej v nariadení č. 1099/2009 je zabezpečiť, aby sa dbalo na slobodu náboženského vyznania.

Zhrnutie odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Prvá prejudiciálna otázka

- 9 Článok 3 dekrétu zo 7. júla 2017 ustanovuje, že stavovec sa smie zabiť len po predchádzajúcom omráčení. Ustanovenia o výnimke platia v prípade vyššej moci, v rámci poľovníctva, rybárstva a boja proti škodcom. Toto ustanovenie rovnako určuje, že omráčenie musí byť zvrätne a nesmie zapríčiniť smrť zvieratá, ak je zabíjané osobitnými spôsobmi, ktoré sú predpísané náboženskými rituálmi. Inými slovami dekrét zo 7. júla 2017 ustanovuje zákaz zabíjania na náboženské účely bez omráčenia.
- 10 Aj právo Únie stanovuje obmedzenia v súvislosti so zabíjaním. Tak podľa nariadenia č. 1099/2009 v zásade existuje povinnosť dotknuté zvieratá pri zabíjaní omráčiť. Táto povinnosť je upravená v článku 4 ods. 1 tohto nariadenia, ktorý ustanovuje, že „zvieratá sa usmrcujú iba po omráčení v súlade s metódami a konkrétnymi požiadavkami súvisiacimi s uplatňovaním týchto metód, ktoré sú stanovené v prílohe I.“ Zabíjanie na náboženské účely bez predchádzajúceho omráčenia je povolené na základe pravidla o výnimke. Článok 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 totiž stanovuje, že v prípade zvierat, ktoré majú byť zabitie osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov, sa požiadavky článku 4 odseku 1 neuplatnia za predpokladu, že sa zabitie uskutoční na bitúnku. Výnimka vychádza zo slobody náboženského vyznania, ktorá je zaručená Chartou.
- 11 Vnútroštátny súd poukazuje na to, že členské štáty podľa článku 26 ods. 2 prvého pododseku písm. c) nariadenia č. 1099/2009 disponujú určitým priestorom na voľné uváženie, aby vydali vnútroštátne predpisy v oblasti zabíjania na náboženské účely, ktorými by sa mala zabezpečiť rozsiahlejšia ochrana zvierat ako je to upravené v uvedenom nariadení. Článok 26 ods. 2 druhý pododsek nariadenia č. 1099/2009 upravuje, že členské štáty oznámia Komisii všetky takéto vnútroštátne predpisy, k čomu podľa názoru vnútroštátneho súdu došlo.
- 12 Svojou prvou prejudiciálnou otázkou by sa vnútroštátny súd od Súdneho dvora chcel v zásade dozvedieť, či oprávnenie členských štátov, obsiahnuté v nariadení č. 1099/2009, stanoviť rozsiahlejšiu ochranu zvierat, sa môže vykladať v tom

zmysle, že členské štáty môžu zaviesť všeobecný zákaz zabíjania bez omráčenia v zmysle flámskeho dekrétu. Možný by bol totiž výklad – ako to uvádzajú niektorí žalobcovia –, že členské štáty nemôžu uplatniť článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) nariadenia č. 1099/2009 na to, aby zbavili výnimku z povinnosti zabíjania omráčených zvierat, ktorá je uvedená v článku 4 ods. 4 tohto nariadenia, jej významu.

Druhá prejudiciálna otázka

- 13 Svojou druhou prejudiciálnou otázkou by sa vnútroštátny súd chcel dozvedieť, či v prípade, ak je odpoveď na prvú otázku kladná, článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) vyššie uvedeného nariadenia v prípade výkladu v zmysle prvej otázky porušuje článok 10 ods. 1 Charty, podľa ktorého má každý právo na slobodu náboženského vyznania.
- 14 Vnútroštátny súd najprv poukazuje na to, že výnimka zo zásadnej povinnosti omráčenia zvierat pred zabitím, upravená v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009, vychádza zo slobody náboženského vyznania v zmysle článku 10 ods. 1 Charty.
- 15 Podľa názoru vnútroštátneho súdu sa členské štáty napriek tomu môžu odchýliť od vyššie uvedenej výnimky. Článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) nariadenia č. 1099/2009 totiž členským štátom umožňuje, aby sa v súvislosti so zlepšením životných podmienok zvierat odchýlili od úpravy v článku 4 ods. 4 tohto nariadenia. Pritom nie sú určené žiadne hranice, v rámci ktorých sa členské štáty musia pohybovať.
- 16 Vnútroštátny súd upozorňuje na to, že preto vzniká otázka, či článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) nariadenia č. 1099/2009 sa môže vykladať v tom zmysle, že členské štáty môžu vydať vnútroštátne predpisy v zmysle ustanovení v napadnutom dekréte, a či je tento predpis v prípade takéhoto výkladu zlučiteľný so slobodou náboženského vyznania garantovanou článkom 10 ods. 1 Charty.

Tretia prejudiciálna otázka

- 17 Viacerí žalobcovia uvádzajú, že článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) nariadenia č. 1099/2009 nie je v súlade so zásadami rovnosti a zákazu diskriminácie zaručenými v článkoch 20 a 21 Charty a náboženskej rozmanitosti garantovanej v článku 22, ak sa má tento predpis vykladať v tom zmysle, že členským štátom je umožnené, aby prijali opatrenia v zmysle napadnutého dekrétu.
- 18 Vnútroštátny súd zdôrazňuje, že nariadenie č. 1099/2009 upravuje iba podmienenú výnimku z povinnosti predchádzajúceho omráčenia v prípade zabíjania zvierat na náboženské účely (článok 4 ods. 4 v spojení s článkom 26 ods. 2 nariadenia č. 1099/2009), zatiaľ čo zabíjanie zvierat v rámci poľovníctva,

rybárstva a kultúrnych alebo športových podujatí je od tejto povinnosti oslobodené úplne (článok 1 ods. 3 nariadenia č. 1099/2009).

- 19 Vnútroštátny súd by v tejto súvislosti chcel vedieť, či v prípade, ak je odpoveď na prvú otázku kladná, článok 26 ods. 2 prvý pododsek písm. c) v spojení s článkom 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 porušuje články 20 až 22 Charty. Inými slovami, vzniká otázka, či nariadenie v takom prípade vedie k neodôvodnenej diskriminácii, pretože členské štáty môžu výnimku pre zabíjanie na náboženské účely obmedziť, zatiaľ čo usmrcovanie zvierat bez omračovania v rámci poľovníctva, rybárstva a počas kultúrnych a športových podujatí je povolené.

PRACOVNÝ DOKUMENT